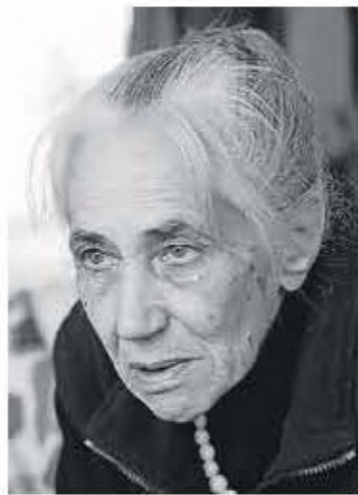

Marija Javoršek (1939–2024)

V nasprotju z današnjo prakso je Marija Javoršek začela objavljati prevode v svojih zrelejših letih. Ko je Josip Vidmar v osemdesetih letih 20. stoletja zaključeval projekt Molièrovih zbranih del, je ugotovil, da ima njegova dolgoletna sodelavka izrazit smisel za prevajanje verzov. *Psiko*, ki je pozneje navdihnila travestijo Emila Filipčiča, sta prevedla skupaj, slovenitev *Don Garcie Navarskega* pa je že podpisala sama. Istega leta 1990 je v zbirki *Kondor* izšel prevod *Čida in Odrške utvare*, s čimer se je Marija Javoršek že uveljavila kot prevajalka francoske klasiistične dramatike. V devetdesetih letih 20. stoletja je začela intenziv-

no prevajati Racinova dela. Čeprav je prvotni načrt predvideval tudi nekaj ponatisov, je na koncu vse drame z izjemo *Britanika* prevedla sama. V treh knjigah je tako v njenem prevodu izšlo enajst dram, ki imajo skupaj več kot 17.000 verzov. Za prvo knjigo *Zbranih Racinovih dram* je leta 1995 prejela Sovretovo nagrado. Najbrž je tudi edina evropska prevajalka, ki je v sedmih letih Fedro prevedla dvakrat. Leta 2004 je namreč za predstavo v ljubljanski Drami svoj prevod zaradi lažje izgovornosti tako priredila, da ga lahko štejemo za povsem novo različico.

Na prelomu tisočletja se je preusmerila v starejšo francosko knji-

ževnost, poslovenila je *Pesem o Rolandu*, ljubezenske pesmi Marie de France ter *Heptameron* Margarete Navarske. Čeprav sta si Marija Javoršek in Radojka Vrančič dve desetletji več popoldnevov v tednu prebirali ter komentirali lastne prevode od Prousta do klasicistov, je prej omenjeno delo njun edini skupni prevod. Leta 2005 je Marija Javoršek objavila prevod vseh 156 pesmi Baudelairove zbirke *Rože zla*. Boris A. Novak je tedaj zapisal, da je slovenska kultura s tem uspešno prestala še en preizkus svoje omikanosti. Leto pozneje je izšel še prevajalsko nič manj zahteven izbor iz Hugojeve zbirke *Pesmi o Jutrovem*. A ljubezen do

francoskega klasicizma medtem ni usahnila. Najprej je pri KUD Logos izšla dvojezična izdaja Corneilleve martirološke tragedije *Poljevt*, nato se je začelo zelo plodno sodelovanje z zbirko *Dialog z antiko* pri založbi Institutum Studiorum Humanitatis. Tu so najprej izšle Corneilleve *Ženske tragedije* (*Medea*, *Sofoniba*, *Teodora*), nato pa še njegove *Rimske politične tragedije* (*Horacij*, *Cina*, *Pompejeva smrt*), ki veljajo za vrhunec njenega prevajalskega dela. Zanje je četrto stoletja po svoji vzornici in mentorici Radojki Vrančič Marija Javoršek leta 2013 prejela nagrado Prešernovega sklada. Tudi v *Rimskih političnih tragedijah* je francoski aleksan-

drinec prevajala z jambskim enajstercem, ohranila pa je zaporedno rimo. »Prav dosledna uporaba zaporedne rime, ki je redka v slovenskih prevodih francoskih klasicistov, kaže prevajalkino mojstrstvo«, je tedaj pisalo v utemeljitvi. Za *Dialog z antiko* je prevedla še Molièrovega *Amfitriona*, ki je izšel skupaj s Plavtovim v prevodu Kajetana Gantarja. Zahteven je bil tudi njen prevod Boileaujeve *Umetnosti pesništva*, ki je bil objavljen skupaj s Horacijevim *Ars poetico* v prevodu njene nečakinje Nade Grošelj. Prav v teh publikacijah je prišel najbolj do izraza klasicistični dialog z antiko. Vse do svojega osemdesetega leta je Marija Javoršek prevajala

za »svojo« zbirko *Dialog z antiko*, v kateri sta izšli še dve Corneillevi deli, *Ožtip* in *Zlato runo*. *Suzana*, poslednja dramatikova tragedija, žal ni dobila subvencije. S tem se je končalo veliko prevajalsko potovanje, in zdaj tudi zemeljsko potovanje. Zadnji verz Baudelairove pesmi *Potovanje* iz cikla *Smrt* se v prevodu pokojne prevajalke glasi: »v Neznano, da bi našli tam kaj novega!« Ko se poslavljamo od velike in prijazne dame, ugotavljamo, da se s tem izteka zlata doba slovenskega prevajanja francoske klasicistične dramatike. Takšnih prevodov nove generacije še dolgo ne bodo presegle!

TONE SMOLEJ